

MERDEKA

Nr 30 - november 2006

ÖSTTIMOR

Information

Östtimor—krisen fortsätter Ramos-Horta ny premiärminister FN-styrka på plats

Presidenten i Östtimor Xanana Gusmão för-
måde i slutet av juni premiärminister Mari
Alkatiri (Fretilin) att avgå sedan denne an-
klagats för att ha skapat en dödspatrull med
uppgift att undanröja politiska motstånd-
are.

Till ny premiärminister utsågs den 8 juli förre utrikes-
ministern José Ramos-Horta (oberoende). Därav följde
att flera ministrar i Fretilinregeringen byttes ut.

Senast i Östtimorkommitténs 2003-04-08 antagna
stadgar står det

Östtimorkommittén är en solidaritetsorganisation
med syfte

- ...
- c. att verka för att Sverige
- ...
- med uppmärksamhet följer omvärldens och
särskilt Indonesiens politik gentemot Öst-
timor och kraftfullt agerar mot eventuella
angrepp och destabiliseringsförsök oavsett

dessas form.

Många anser att krisen till en del är resultatet av en
destabiliseringskampanj. Men inte trodde vi i kommittén
att främst Australien och kanske i viss mån USA skulle
anklagas för en sådan. Sedan oktober har anklagelserna
mot Alkatiri nog försvagats, de kan ha varit just en del
av destabiliseringskampanjen. En destabilisering av Öst-
timor skulle kunna gynna dem som vill att anlägg-
ningarna för att ta hand om naturgasen från fälten i
Timorsjön ska finnas i Australien nära Darwin och inte i
Östtimor. Placeringen av anläggningarna har varit en av
stridsfrågorna vid förhandlingarna mellan Östtimor och
Australien. Vilket oljebolag vill ha anläggningar i ett
instabilt land?

De östtimoreser vi talat med var alla lika oförstående
till utvecklingen.

- Vem organiserar ungdomsgängens våldangrepp och
strider, ty de är uppenbarligen åtminstone i viss mån
organiserade?

- Varifrån får de alkoholen och drogerna, som de

Fortsättning på sidan 7

**Nyheter från Östtimor,
Västpapua, Aceh och Indonesien**

Merdeka & ÖsttimorInformation

Östtimor—krisen fortsätter, Ramos-Horta ny premiärminister, FN-styrka på plats	1
Redaktören har ordet	3
FN-mandatet i Östtimor förlängt	3
Nya Guinea, ett annorlunda resemål	4
Sandvik i guldgruvan Freeport	6
FN-rapport om våldet i april-maj	8
Östtimors gäng	8
Santa Cruz-massakern 1991 och fredspriset 1996	9
Bloggare i Dili	9
Timoreser i Sverige	10
Lärarnas hus	12
Kvinnor kräver sin rätt i Aceh	12
Positiv utveckling i Aceh	14
Vem mördade Munir?	15
Hårda fängelsestraff för papuaner	15
Inbjudan till öppet medlemsmöte	16

Merdeka & ÖsttimorInformation

Ansvarig utgivare:
Gabriel Jonsson

Redaktör:
Gabriel Jonsson

Redaktionsadress:
Gabriel Jonsson
Råsundavägen 24, 2 tr
169 67 SOLNA
redaktor@osttimorkommitten.se
Tel 08-33 62 47

Layout:
Östtimorkommittén

Adresser:
Föreningen ett Fritt Papua
c/o Jonsson
Råsundavägen 24, 2 tr
169 67 SOLNA
Plusgiro 4 19 12 84-1

Östtimorkommittén
c/o Jonsson
Råsundavägen 24, 2 tr
169 67 SOLNA
Plusgiro 1 81 92-5

Tryck:
Daus Tryck & Media AB

ISSN Nr: 1402-2559

Annonsspriser på begäran

Prenumeration 125 kronor för 4 nummer
Lösnummer 35 kronor
Östtimorkommittén
c/o Pollák
Wiboms v 12, 2 tr
171 60 SOLNA
Tel 08-27 24 27
epost pren@osttimorkommitten.se
Plusgiro 1 81 92-5

Redaktören har ordet

Östtimors svåraste kris sedan självständigheten 2002, som i april-maj krävde ett 40-tal dödsoffer och skapade stor förstörelse i Dili, har avtagit i omfattning under de senaste månaderna. Det är dock för tidigt att säga att krisen är över utan fortfarande förekommer våldsdåd med dödsoffer som följd. En förklaring till det förbättrade läget är att de starka kraven på premiärminister Mari Alkatiris avgång ledde till att han avgick i juni. En annan är att trupperna från Australien, Nya Zeeland, Malaysia och Portugal delvis har förmått att skapa ordning. I juli efterträddes Alkatiri på sin post av utrikes- och försvarsminister José Ramos Horta som i sitt installationstal bland annat betonade hur viktigt det nu är med försoning i landet. Det är lika viktigt att komma åt krisens underliggande politiska, ekonomiska och sociala orsaker. De planerade parlaments- och presidentvalen under år 2007 blir en värdemätare på hur Horta klarat av sin uppgift.

Den mest positiva händelsen i Östtimor är att FN-mandatet, som i maj hade förlängts för tre månader, i augusti förlängdes för en sexmånadersperiod av säkerhetsrådet. Den nya missionen - United Nations Integrated Mission in Timor Leste (UNMIT) - är den femte sedan folkomröstningen 1999. Den föregicks av United Nations Mission in East Timor (UNAMET, maj-oktober 1999), United Nations Temporary Administration in East Timor (UNTAET, oktober 1999 - maj 2002), United Nations Mission of Support in East Timor (UNMISSET, maj 2002 - maj 2005) och United Nations Office in Timor-Leste (UNOTIL, maj 2005 - augusti 2006). UNMIT innebär en ökad FN-närvaro i Östtimor. Detta är viktigt, eftersom uppfattningen finns att den nedtrappade FN-närvaron är ytterligare en orsak till

årets kris.

I detta nummer redogör vi för den senaste händelseutvecklingen i Östtimor och de två besök från landet i Sverige som ägt rum under hösten. En parlamentsdelegation var här i september för att studera riksdagsvalet och träffade då även Östtimorkommittén. Tina Lundborg på Institutet för Liv och Fred skriver om att en interreligiös fredsdelegation från Östtimor besökte Sverige i oktober inom ramen för ett fredsbyggande projekt. Vi rapporterar även om att Lärarnas hus, som byggdes upp med stöd från Lärarförbundets Stockholmskrets, tyvärr förstördes till följd av oroligheterna. En återuppbyggnad är planerad. En tillbakablick till Santa Cruz-massakern 1991 och tilldelandet av Nobels fredspris 1996 till biskop Carlos Belo och José Ramos-Horta, som då representerade motståndet i exil, är också med. Dessa två händelser bidrog ju båda verksamt till att Östtimorfrågan blev mera känd internationellt.

Utvecklingen i Aceh är alltså den mest positiva i den indonesiska övärlden. Som statsvetaren Anna Tulin, som nyligen arbetade i Aceh med politisk utbildning av kvinnor, framhåller i sitt bidrag är dock kvinnornas svaga roll i fredsprocessen ett problem. Liksom tidigare är läget i Västpapua oförändrat men tack vare Swed-Watches rapport om Sandvik och Freeports verksamhet där, som vi skriver om i detta nummer, omnämndes området för ovanlighetens skull i både DN och SvD i somras. Owe Carlzons resekildring från Västpapua från i mars ger en god bild av både den politiska situationen och hur det är att besöka området.

Gabriel Jonsson

FN-mandatet i Östtimor förlängt

FN:s säkerhetsråd antog den 25 augusti enhälligt en resolution om att upprätta United Nations Integrated Mission in Timor-Leste (UNMIT) med ett mandat på sex månader. UNMIT hör till FN:s avdelning för fredsbevarande operationer. "Integrated" syftar på att missionen, förutom sin politiska roll, skall integrera alla FN-organ i arbetet i Östtimor i syfte att maximera effektiviteten. UNMIT skall bestå av 1.608 civila FN-poliser (UNPol) samt 34 militära förbindelse- och stabs-officerare. Avsikten är att bidra till "att konsolidera politisk stabilitet, att befrämja ett demokratiskt styre och att underlätta en politisk dialog mellan olika intressegrupper för att få till stånd en nationell försoningsprocess".

Stöd till valförberedelser

Man avser att stödja förberedelserna inför nästa års planerade parlaments- och presidentval. Det gäller att stärka nyckelinstitutioner och befrämja nödhjälp och återuppbyggnad samt rättsväsende och försoning. UNMIT prioriterar även att återupprätta den allmänna säkerheten. UNPol kommer att stödja den inhemska polisen under dess återuppbyggnad och under en övergångsperiod upprätthålla lag och ordning. Andra prioriterade områden är att bistå den allmänna åklagaren i undersökningarna av de grova brotten mot de mänskliga rättigheterna 1999. I skrivande stund har ingen särskild FN-representant utsetts för att leda UNMIT.

Gabriel Jonsson

Från Östtimorkommittén och Föreningen ett Fritt Papua kan Du beställa böcker och CD-skivor, t.ex. *East Timor - nation building in the 21st century*, Stockholm 2003 (i samarbete med Stockholms Universitet), *Östtimor - en säkerhetspolitisk analys*, Uppsala 2002 (i samarbete med Stiftelsen Global Kunskap), *Östtimors väg till självbestämmande - från fredspris till folkomröstning*, Stockholm 2000 (i samarbete med Kristna Fredsrörelsen).

Nya Guinea, ett annorlunda rese mål

Nyss hemkommen från en resa till den västra delen av Nya Guinea har jag fått upplevelser som jag måste få berätta om.

Under tiden 5 till 26 mars i år har jag haft möjligheter, genom ett särskilt resebolag, att besöka den av Indonesien annekterade västra delen av världens nästa största ö dvs. Nya Guinea eller Västpapua som den kallas av den inhemska befolkningen.

Annorlunda resa

Efter att ha fått särskild visering som turist till Indonesien och Irian Jaya (Jakartaregeringens benämning på Västpapua) genomförde vår lilla resegrupp om fem personer således en både upplevelserik, påfrestande och mycket annorlunda "turistresa" till f.d. upptäcktsresande Sten Bergmans Nya Guinea. En treveckors rundresa i detta antropologiskt och geografiskt helt fascinerande land. I samband med viseringsansökan råddes vi att inte ange yrken som journalist eller präst. Detta hade försvårat eller t.o.m hindrat oss från att få inresevisum.

De platser och områden vi besökte i Indonesien var bl.a. medelst färjerederiet "Pelni" Nya Guineas hamnstäder Sorong och Manokwari. Med inrikesflyg nådde vi även orter som "huvudstaden" Jayapura vid norra kusten av landet. Efter två dagars besök i denna administrativa huvudort med en befolkning på c:a 250.000 invånare flög vi så vidare till den berömda Baliemdalen med centralorten Wamena i högländerna. Vi avslutade resan med ett fyra dagars besök i det södra låglandsområdet kallat Asmat samt avslutade besöket i sydvästra delen av provinsen från den ökända gruvstaden Timika.

Chockupplevelser

Man kan som resande naturligtvis välja att ta in upplevelser och intryck antingen som turist (att bara se det man vill se) eller som i mitt fall bli chockad över hur människor lever och blir behandlade.

Jag väljer i huvudsak då att berätta om mina möten med Danifolket i Baliemdalen samt befolkningen i Asmatområdet samt något om den politiska situationen i Västpapua.

Som bakgrund till berättelsen skall man komma ihåg att papuanerna anser sig vara ockuperade av den indonesiska centralregeringen/militären i Jakarta sedan 1960-talet då bl.a. general Suharto tog makten genom en militärkupp. En mycket omdiskuterad folkomröstning genomfördes 1962 där c:a 1 miljon papuaner inte alls fick delta. FN, inklusive Sverige, accepterade "valutgången" (där c:a 1000 västpapuaner röstade) varvid Indonesiens överhöghet över den västra delen av Nya Guinea godkändes.

Det framgick ganska klart vid mina samtal med papuanerna att det fortfarande finns en mycket aktiv politisk självständighetsrörelse. Framför allt är det papuaniska studenter och andra politiskt medvetna som

från och till i tysthet inför världen protesterar och demonstrerar. Ytterst få protester kommer västvärlden till känna. Enligt något obekräftade uppgifter skulle så sent som den 15-16 mars i år 5 poliser (indonesier) ha dödats vid demonstrationer i Jayapura som papuaniska studenter m.fl. skulle ha organiserat, dvs. fyra dagar efter vårt besök. År 2000 sägs c:a 30 människor ha dödats vid oroligheter i någon by i Baliemdalen samt i huvudorten Wamena m.fl. oroligheter. Flera övergrepp mot civilbefolkningen har skett under årens lopp från den indonesiska polisen och militären.

Amerikanska ekonomiska intressen i den stora gruvdrift som sker i dagbrott norr om Timika (Freeport-McMoran Inc.) i en av världens största koppar- och guldgruvor gör att centralregeringen i Jakarta får stora inkomster som inte tillnärmelsevis går tillbaka till Västpapua. Med egna ögon kunde jag se hur förstörd naturen och angränsande floder var i samband med överflygning och landning med inrikesflyg den 25 mars till huvudorten Timika.

Traditionellt liv

Vilka intryck har jag då från mötet med detta naturfolk ute i byarna utanför centralorten Wamena? Det var häpnadsväckande att se skillnaden mellan hur folk bodde och levde inne i Wamena och ute på landsbygden. Ute i byarna levde människorna rent praktiskt kvar på nästan stenåldersnivå. Många kände dock till hur världen såg ut men det traditionella levernet fanns kvar. Detta höglandsfolk är utpräglade jordbrukare, där huvudgrödan är sötpotatis och andra grönsaker. Svinet eller grisen ansågs mycket värdefull och utgjorde någon form av kapital för familjerna i byarna.

Som "vit" västerlänning blev jag oerhört väl mottagen när jag exempelvis ensam under två dagar med egen guide och bärare strövade runt i några bergsbyar. Fortfarande bär många män s k "koteka" dvs. "penisfodral" som vardagsklädsel. Männen är helt enkelt nakna med undantag av detta enda fodral. Detta fortfarande efter Sten Bergmans upptäcktsfärder i slutet på 1950-talet. Vid gångfärder på stigarna möttes man hela tiden av nyfikna män, kvinnor och barn. Ett möte innebar nästan alltid att man handhälsade och genom guide tillfrågades nyfiket var man kom ifrån.

Vid matlagning använde man fortfarande "kokgropar" dvs. man hettade upp stenar som man lade i botten av gropan och växelvis blandade med bananblad och sötpotatis. Efter c:a 1-1½ timme var maten "kokt" och smakade utsökt gott. På vandringsstigarna mötte man ofta kvinnor (och t.o.m. barn) som var på väg hem eller till marknader med nätkassar på ryggen (som bars med ett band från pannan) fyllda med grönsaker och ibland även små levande griskultingar.

Papuanerna har haft mångåriga kontakter med den europeiska och amerikanska missionsrörelsen. I grunden har man sin gamla kultur (It's traditional Sir!!) och som

påbyggnad alternativt den katolska eller protestantiska kristendomen.

Svåra transporter

Missionflygets små enmotoriga plan fyller fortfarande en viktig transportroll för bl.a. sjukvård och förnödenheter ut till byarnas små flygfältsstrippar.

Baliemdalens yta uppskattades vara lika stor som hela Östergötland och med en befolkning på c:a 60.000 papuaner. Från kusterna runt Västpapua finns ännu inga farbara vägar till denna dal. Allt måste transporteras med frakt- och militärflyg upp till denna högslättsplatå som ligger på c:a 1.500 meters höjd och som omges i bl.a. söder av bergstoppar på 4.000 – 5.000 meter.

På flygplatsen i Wamena kunde man också se stora amerikanska transportplan av märket Herkules som startade och landade med både nyttigheter, men tyvärr även militära transporter!?

Ökad politisk medvetenhet

Dani-folket är i stort sett ett naturfolk som bor i byar på slätten och i bergen. En långsam förändring av den politiska medvetenheten sker dock genom att framför allt ungdomar från byarna flyttar in till tätorten vilket medför att de får ökad information om hur indoneserna (läs polis och militär) behandlar papuanerna. Det finns en liten intellektuell elit som nu börjar bli nationellt aktiv. Unga pojkar och flickor som börjat studera på universitetet i Jayapura, vet jag nu, önskar driva Papua mot någon form av självständighet. Tyvärr tror jag att vi får höra mer om framtida konfrontationer mellan indoneserna och papuanerna. Detta såvida inte världen uppmärksammar och utövar påtryckningar på den fortfarande odemokratiska centralregeringen i Jakarta.

Den politiskt aktuella frågan just nu för papuanerna var att försöka begränsa den pågående och mycket medvetna överflyttningen av muslimsk befolkning från andra delar av Indonesien till kuststäder i Västpapua som Sorong, Manokwari och regionshuvudstaden Jayapura. Stoppas man inte denna invandring så kommer den papuanska befolkningen om c:a 2 miljoner snart att vara i minoritet, då Indonesien i övrigt har över 200 miljoner invånare.

”Stylthus” i söder

Efter en vecka i Baliemdalen fortsatte vi fem turister med missionsflyg från Wamena till södra delen av Västpapua och Asmat-regionen, dvs. till trakterna av Agats och en mindre djungelflygplats som kunde ta emot bl.a. tvåmotoriga propellerflygplan av typ Twin Otter m.fl.

Efter landning med vårt enmotoriga charterplan fick vi fortsätta med en kanotliknade farkost på floderna till huvudorten Agats som liksom andra mindre flodbyar och hus är uppbyggda på stolpar. Varför på stolpar då? Jo i detta södra djungel- och deltaområde befanns tidvattnet variera så kraftigt som 3-4 meter under ett dygn. Därav de upphöjda ”stylthusen” och ”planktrottoarerna”. I princip kastades allt avfall ner på marken under husen, vilket medförde att de flesta hus tycktes stå

på sopptippar. Vid högvatten såg jag barn bada vid sidan av husen i detta avloppsvatten.

I Asmat-området besökte vi under fyra dagar med långkanot, driven av en utombordsmotor, olika byar utmed de stora floderna som flyter ut i havet från ett enormt långlandsområde som är stort som hela södra Sverige. Flera floder är mer än 50 mil långa och det finns fortfarande områden i djungeln som ingen besökt, i varje fall ingen vit ”upptäcktsresande”.

Vid besökte byar med namn som Biwar Sor, Jaosakor och Amborep m.fl platser.

Låg hälsostandard

I allmänhet befolkades dess byar av mellan 500-1.000 personer som då levde på att ta tillvara sagopalmens märe (stärkelsemjöl) samt fiske. Här var fattigdomen jämnställd, om man säger så. Ingen direkt svält kanske, men med tanke på många barns uppsvällda magar, kunde man förstå att de fick en ganska ensidig kost. Vid vårt besök grasserade barnsjudomen ”mässlingen”, med många dödsfall, vilket gjorde att WHO och ”Läkare utan gränser” just då skulle börja vaccinera barnen i byarna.

Vid de här låglands- och träskliknade områdena förelåg stor risk att få sjukdomen malaria, vilket gjorde att vi besökande fick vara noga med att skydda oss mot denna kanske mest dödliga parasitsjukdom som finns i tropikerna genom vaccin, myggmedel och myggnät.

I dessa trakter av Nya Guinea konfronterades jag för första gången med fattigdom, ohygien, en nästan obefintlig sjukvård, brist på rent vatten och hög spädbarnsdödlighet och andra eländiga levnadsomständigheter.

Under fyra dagar fick vi vara deras gäster samt leva på deras villkor. Först efter detta har jag känslomässigt tagit in vad som menas med fattiga och eländiga förhållanden.

Skarp kontrast mot Sverige

Tänk Er att ständigt sitta eller ligga på golvet i samband med måltider och sömn, att i vardagen bara äta ris eller bröd bakat på sagopalmens stärkelse, att inte ha tillgång till rent vatten, att göra sina toalettbestyr någonstans ute i buskarna och att duscha genom att ösa en skopa flodvatten över kroppen. Jag var smått chockad över hur människor kan ha det genom att något få dela deras vardag. Sverige tycktes mig då vara rena paradiset när jag låg där på det ojämna plankgolvet för att försöka få en stunds sömn.

Det kraftade i bambuväggar och tak av olika djur och insekter som jag inte kunde se men bara höra i nattens mörker.

Vid hemkomsten till Arlanda kändes det skönt att växla ner från den påfrestande fuktiga temperaturen som stadigvarande legat på 30-35 grader i södra Nya Guineas flodområden mot en kall och frostig men välkomnande förmiddagsmottagning av svärsonen Fredrik och barnbarnet Charlotta på Arlanda flygplats den 29

mars.

Under tre veckor kan man naturligtvis inte få en total helhetsbild av hur ett folk har det i ett tropiskt u-land, men tillräckligt mycket har jag fått bestående intryck av för att veta hur befolkningen har det i Indonesiens östligaste provins som regimen i Jakarta kallar Irian Jaya.

Några sammanfattande summeringar

- Papuanerna vill inte vara en del av Indonesien, utan ser sig mer som ett söderhavsfolk. De anser sig inte ha någon kulturell eller etnologisk gemenskap med javaneser eller andra folk i Indonesien.
- Amerikanska politiska och affärsmässiga intressen stöder Jakarta-regeringens fortsatta ockupation av Västpapua enligt samfälliga och personliga uppfattningar från enskilda papuaner.
- Det papuanska samhället är på något sätt polariserat genom att en stor del av folket lever ett konservativt och oföränderligt liv på traditionell kulturell nivå, samtidigt som en mindre upplyst elit är politisk medveten med krav på förändring och nationellt oberoende.
- Det mest glädjande i kontakten med den papuanska befolkningen var dess gästvänlighet och vänliga bemötande.

- En annan glädjande omständighet var att det till synes inte fanns någon kriminalitet i någon form. Man kände sig oerhört trygg i gemenskapen med detta enkla och vänliga folk.

Owe Carlzon Norrköping den 10 maj 2006

Lite fakta om Västpapua

Yta:	421 981 km ²
Högsta berg:	Puncak Jaya 5 033 m ö h
Befolkning:	2.366 000 år 2003
Etnicitet:	Ungefär 250 stammar papuaner
Styrelseskick:	Indonesisk administration. Västpapua är numera uppdelat i tre indonesiska provinser.
Näringsliv:	Världens största guldgruva och den tredje största koppargruvan ägd av det amerikanska gruvbolaget Freeport McMoRan. I övrigt naturgas i stor omfattning samt trä och jordbruksproduktion.
Klimat:	Tropiskt havsklimat som gör att temperaturen konstant ligger på 27-28° och luftfuktigheten på 70-90 %.

Sandvik i guldgruvan Freeport

I några tidigare nummer av Merdeka har vi i korta notiser skrivit om världens största guldgruva i Grassberg i Västpapua, som exploateras av PT Freeport Indonesia, ett dotterbolag till Freeport Mc Moran Copper & Gold Inc som har sitt huvudkontor i New Orleans, USA.

I maj i år kom rapporten om den här gruvan *Sandvik och Freeport, Två företag i konflikten om Papua*. Rapporten gavs ut av SwedWatch som är en religiöst och partipolitiskt obunden frivilligorganisation, som har till uppgift att granska svenska företags handel med och verksamhet i utvecklingsländer. Målet för deras granskning är att svenska företag ska bidra till att minska sociala missförhållanden och miljöproblem.

Sandviks kontrakt med Freeport

2002 gick Sandvik in med ett kapital på 700 miljoner kronor i ett 12-årigt kontrakt med Freeport för att utvinna guld i Grassberg. Detta gjordes trots att både

forskare och organisationer som arbetar med mänskliga rättigheter och miljöfrågor anklagar Freeport för att ha nära samarbete med den indonesiska militären och för miljöförstöring, noterar SwedWatch i sin rapport.

På sidan 15 i rapporten skrivs det bl.a. att SwedWatch har bett Freeport och Sandvik om hjälp med att få resa in området, men fått nekande svar. Sandvik hänvisar till att företaget inte har möjlighet att påverka detta medan Freeport inte har svarat alls, och att för närvarande tilläts inte utländska media och enskilda organisationer besöka området där Freeport ligger.

Trots detta är rapporten en bred och mycket detaljerad analys. Rapporten kan man läsa eller ladda ned från internet <http://www.swedwatch.org/swedwatch/content/download/367/1849/file/rapfreeport.pdf>.

Hendrik Amahorseja

På Östtimorkommitténs webbplats finns den här tidskriften och en mängd annat material om Östtimor, bland annat länkar till andra webbplatser med Östtimormaterial. Vi lägger också fortlöpande upp nyhetsnotiser om Östtimor, och i viss utsträckning Aceh, på webbplatsen. Adressen till webbplatsen är www.osttimorkommitten.se, klicka sedan på *Nytt på webbplatsen* för att se vad som tillkommit på webbplatsen eller *Nyheter* för nyhetsnotiserna.

Om Du vill få de e-brev som Östtimorkommittén ibland skickar ut, ska Du skicka ett e-brev om det till info@osttimorkommitten.se, eller, om Du läser det här på Östtimorkommitténs webbplats, klicka på *Kontakta oss*.

Fortsättning från sidan 1

enligt många uppgifter är påverkade av under plundringarna och striderna?

Läs mer om gången på sidan 8.

De grundläggande orsakerna, som alla känner till, fattigdom, arbetslöshet, en mängd motsättningar mellan olika grupper kan inte förklara varför våldet har brutit ut just nu och dess former. De motsättningar vi tänker på är

- mellan polisen och militären
- inom polisen mellan dem som var poliser redan under den indonesiska ockupationen och dem som nyrekryterats
- inom militären mellan dem som var gerilla-soldater och de nya soldater, som rekryterats senare
- mellan dem som mer eller mindre aktivt deltog i motståndskampen mot Indonesien och dem som var passiva
- mellan människor från västra respektive östra Östtimor som delvis sammanfaller med alla de ovanstående eftersom motståndet var mer utbrett och starkare i öst än i väst (Dili)
- mellan gamla och unga
- mellan dem som levde utomlands i exil under ockupationen och dem som upplevde den i Östtimor
- mellan dem som förordar portugisiska som officiellt språk vid sidan om tetum och dem som skulle föredra ett annat (bahasa indonesia eller engelska) och som delvis sammanfaller med de två föregående motsättningarna
- mellan vänster och höger och i den motsättningen representerar Fretilin vänstern.

Våldet har trots närvaron av de utländska säkerhetsstyrkorna fortsatt, lyckligtvis i mindre omfattning, med gängslagsmål, hot, plundring och mordbränder. I slutet av oktober var det dock ett större utbrott med flera döda.

En ny FN-styrka (polis) med eget kommando finns nu i Östtimor, men den har ännu inte nått sin slutliga styrka på 1.600 poliser. Så nu finns flera utländska förband med var sitt kommando i Östtimor, vilket är olyckligt, men främst Australien har nekat att ställa sin styrka under FN-befäl. De internationella styrkorna har svårt att stävja våldet, kanske därför att det vore en polisiär och inte militär uppgift. Att rättsväsendet inte fungerar och kan döma och fängsla våldsvärkare bidrar säkert också. Många östtimoreser anklagar de utländska styrkorna för att de inte tar ställning, men de försvaras av Ramos-Horta. FN-polisen utökar dock nu sin patrullering kraftigt.

Chefen för militärpolisen, major Alfredo Reinado, arresterades den 25 juli anklagad för delaktighet i döds-

skjutningarna den 23 maj mellan militär och polis och olaga vapeninnehav. Han var en av ledarna för de 600 avskedade soldaterna. Det blev demonstrationer till stöd för honom. Han rymde tillsammans med 56 andra den 30 augusti. De internationella säkerhetsstyrkorna har ännu inte gripit honom, men Dilis förre biskop, fredspristagaren Carlos Belo, har vid sitt besök i Östtimor förhandlat med honom. Reinado har bland annat sagt att han inte litar på Ramos-Horta och vill ha honom ersatt som premiärminister.

Den lojala delen av den östtimoresiska militären har sedan maj på order förblivit i sina kaserner. Nu har överbefälhavaren sagt att det vore bättre att låta armén delta i kampen mot våldet. Ramos-Horta har dock motsatt sig detta trots att FN-rapporten om oroligheterna i maj friar militären från döds-skjutningarna i maj.

På sin 100:e dag som premiärminister sade Ramos-Horta i parlamentet att fler än 70.000 internflyktingar fortfarande lever i läger i landsorten och att 23.000 finns i läger i Dili.

José Ramos-Horta i Stockholm den 16 maj 1983 vid ett seminarium arrangerat av Östtimorkommittén

Ett parlamentsutskott tillsattes den 6 november för att analysera FN-rapporten om oroligheterna och döds-skjutningarna i maj. Rapporten, som publicerades den 17 oktober, föreslog att de tidigare inrikes- och försvarsministrarna och överbefälhavaren skulle ställas inför rätta anklagade för att ha beväpnat civila under oroligheterna i april-maj. Rapporten föreslog också att den förre premiärministerns, Mari Alkatiri, eventuella ansvar skulle utredas ytterligare. En sammanfattning av rapporten finns på nästa sida.

Kanske är det som i en del gamla öststater. Medan det förut var en dygd att vara ståndaktig och aldrig kompromissa i motståndskampen, är det nu nödvändigt för att demokratin och utvecklingen ska främjas. För många människor är omställningen mycket svår.

Tommy Pollák

Skicka Dina synpunkter på Merdeka & ÖsttimorInformation till redaktionen!

FN-rapport om våldet i april-maj

Dåvarande utrikesministern José Ramos-Horta begärde i juni 2006 att FN skulle tillsätta en oberoende specialkommission för att utreda händelserna 28-29 april och 23-25 maj 2006 och fastställa fakta och omständigheter.

Kommissionen publicerade sin rapport den 17 oktober.

Specialkommissionen slår fast att

- regeringen inte iakttog de lagstadgade reglerna, när den kallade in armén den 28 april
- major Reinado och hans män är skäligen misstänkta för angreppen den 23 maj och att presidenten borde ha varit mer återhållsam i sina kontakter med Reinado efter dennes desertering, men att presidenten varken beordrade eller godkände att Reinado och männen under hans befäl begick kriminella handlingar
- överbefälhavaren Taur Matan Rauk inte är ansvarig för att obeväpnade poliser den 25 maj sköts av armésoldater efter att vapenstillståndet ingåtts, även om han misslyckades med att undersöka alla möjligheter att förhindra konfrontationen mellan armén och polisen
- vapen både från armén och polisen delades ut till civila och att dåvarande inrikes- och försvarsministrarna, Rogerio Lobato och Roque Rodrigues, och överbefälhavaren Taur Matan Ruak handlade utan stöd av lagen och borde ställas inför rätta för olaglig överföring av vapen
- det inte finns några bevis för att förre premiärministern Mari Alkatiri gjorde något olagligt, men att det finns misstankar, som borde utredas ytterligare, om att han kände till att Lobato olag-

ligt delade ut vapen till civila.

Specialkommissionen har identifierat åtskilliga personer skäligen misstänkta för direkt medverkan i brottsliga handlingar under krisen och rekommenderar att de ställs inför rätta.

Rapporten återger många oro för att "strafffrihetskulturen" skulle förstärkas om förövarna av våldet i april och maj inte ställs till svars. I realiteten har straffrihet för allvarliga brott fortsatt finnas efter den indonesiska ockupationens slut. Efter sju år och tallösa rättegångar har Indonesien, Östtimor och Förenta Nationerna misslyckats att ställa de ansvariga för brott mot mänskliga rättigheter 1975-1999 till svars. Det har lett till att en del i Östtimor tror att de inte kommer att ställas till svars, när de begår våldsbrott eller möter våld med våld.

Parlaments- och presidentvalen 2007 kommer att bli viktiga för att lösa Östtimors politiska problem. Nyligen utsåg FN:s generalsekreterare en expertgrupp för att främja att valen blir fria och rättvisa. Specialkommissionen undvek att diskutera politiska faktorer bakom våldet, men dessa faktorer existerar och det är väsentligt för Östtimors politiker, kandidater, partier och medborgare att ta itu med dem.

En del av problemen härrör från Östtimors väpnade styrkors (Falintil-FDTL) oklara uppdrag, dåliga samband, brott mot lag och förordningar, disciplinbrist och andra diskutabla åtgärder. Historiska, personliga, och regionala motsättningar inom och mellan polisen och militären måste överbryggas. Det har visat sig svårt att ge arbete och erkännande åt dem som vigde sitt liv åt självständighetskampen. Att omvandla delar av motståndarmén till försvarsstyrkan har inte löst problemen.

Tommy Pollák

Östtimors gäng

Det finns nu en rapport [1] som beskriver gängen, kampsportgrupperna (*martial arts groups*), i Östtimor. James Scambary har skrivit den på uppdrag av Australiens myndighet för internationell utveckling, AusAID.

En del grupper är ledda av tidigare motståndskämpar, en del av medlemmar av gamla indonesisksstödda milisgrupper, som orsakade en stor del av förödelsen och morderna efter folkomröstningen 1999. Några grupper förknippas också med oppositionspolitiker och andra personer med stort inflytande.

Så många som 70 % av de unga männen beräknas vara engagerade i dessa grupper. Den största gruppen har kanske bortåt 10.000 medlemmar.

- 1 A Survey of Gangs and Youth Groups in Dili, Timor-Leste - a report commissioned by Australia's Agency for International Development, AusAID
Research: James Scambary
Research Assistants: Hippolito Da Gama, Joao Barreto
2006-09-15

Tommy Pollák

**Kom till Östtimorkommitténs höstmöte den 13 december och hör senaste nytt från Östtimor!
Har lugnet återvänt till Dili?
Du får också en inblick i en av Stockholms industrihistoriska kulturmiljöer.**

Santa Cruz-massakern 1991 och fredspriset 1996

Östtimor var efter den indonesiska invasionen i december 1975 en okänd fråga internationellt. Efter att området hade öppnats av Indonesien 1988 för att visa att läget var lugnt blev det dock uppmärksammat genom att oroligheter bröt ut under påvens besök i oktober 1989. Ingen händelse hade dock större betydelse än Santa Cruz-massakern den 12 november 1991 för att göra Östtimorfrågan internationellt känd.

Film från Santa Cruz visades

Bakgrunden till massakern var att en student hade dödat av indonesisk militär två veckor tidigare. Ett parlamentarikerbesök från Portugal var planerat att äga rum i november, men blev inte av eftersom Indonesien inte gick med på att en australisk journalist skulle ingå i delegationen. Utländska journalister hade dock redan åkt till Östtimor och följde sorgetåget efter minnesgudstjänsten på väg mot Santa Cruz-kyrkogården i Dili.

Sorgetåget utvecklades till en protest mot det indonesiska styret, eftersom det var ett tillfälle att visa omvärlden att man avvisade ockupationen. Vid kyrkogården möttes de fredliga demonstranterna, varav merparten var unga studenter, av indonesiska soldater som skjöt ihjäl ca 270 människor. Ytterligare ett par hundra dödades efteråt för att förhindra att uppgifter om massakern skulle komma ut.

Det unika med händelsen är att den filmades av den brittiske dokumentärfilmaren Max Stahl och sedan

visades på TV världen över. Jag minns väl de förfärande bilder som visades i svensk TV då - bilder som blev en inspiration för ett intensifierat solidaritetsarbete för Östtimor världen över. Ingen händelse under ockupationen (1975-1999) hade större betydelse för att göra Östtimorfrågan mera känd internationellt.

Nobelpris största framgången

Att Nobels fredspris 1996 tilldelades biskop Carlos Belo och José Ramos-Horta, som då ledde motståndet i exil, var dock viktigare genom att det innebar ett internationellt erkännande av Östtimors rätt till självbestämmande. Östtimorfrågan hamnade också högre på den internationella agendan och pristagarna kom att erhålla ökad respekt för sin fredliga kamp för självständighet. Nobelpriset var därför Östtimors största framgång under ockupationsåren och gjorde naturligtvis landet ännu mera känt än vad Santa Cruz-massakern hade gjort.

På vägen mot självständighet var således båda händelserna viktiga, även om det naturligtvis finns flera andra underliggande orsaker till att Indonesien drog sig ur Östtimor efter folkomröstningen 1999. Särskilt värt att lyfta fram är att Östtimor utgör ett av flera exempel i modern tid på att en militärt överlägsen part inte har kunnat besegra en liten lättroblig gerillarörelse med stort folkligt stöd, god stridsmoral och god lokalkännedom.

Gabriel Jonsson

Bloggare i Dili

En blogg är en sorts dagbok på webben skriven för att läsas av många genom sin lättillgänglighet. Ibland kan andra också kommentera det skrivna på samma webbplats.

Nu finns det minst två engelskspråkiga bloggare i Dili. De skriver personligt och anonymt om läget och händelserna i Östtimors huvudstad.

Squatter kallar sin blogg Dili-gence - *Random observations from an English speaking foreigner in Dili, Timor-Leste*. Han skriver ganska utförligt ungefär var femte dag. Notiserna är ordnade både kronologiskt och efter ämnesområden.

Adressen är <http://www.wombathole.com/>

dili-gence/.

Tumbleweed in Timor Lorosae kallar sin blogg *tumbling tots from a weed blown by the pacific winds into timor lorosae*. Hon är volontär och arbetar inom media. Hennes inlägg skrivs också med några dagars mellanrum. Hon använder knappast skiljetecken och stora bokstäver.

Adressen är <http://timorsunshine.blogspot.com/>.

Bägge adresserna finns också som länkar på länksidan på Östtimorkommitténs webbplats <http://www.osttimorkommitten.se/>.

Tommy Pollák

Vill Du veta mer eller har Du frågor, så är Du alltid välkommen att kontakta Föreningen ett Fritt Papua och Östtimorkommittén på telefon 08-33 62 47 eller epost redaktor@osttimorkommitten.se eller vanlig post c/o Jonsson, Råsundavägen 24, 2 tr, 169 67 SOLNA.

Timoreser i Sverige

Parlamentariker studerar valet

"Jag är själv internflykting, liksom flera av mina kolleger, och kan inte återvända hem. Det är inte säkert."

Det sade en av de östtimoresiska parlamentsledamöter, som besökt Sverige för att studera valet, när de träffade Östtimorkommittén och Kjell-Åke Nordqvist, institutionen för freds- och konfliktforskning vid Uppsala universitet, i riksdagshuset den 15 september.

De tolv parlamentsledamöterna

Antonio Cardoso Machado (Fretilin)

Alexandre Corte Real (UDT)

Aires Francisco Cabral (PNT)

Augusto Mausiry (PD)

Cipriana Pereira (Fretilin)

Fernando Dias Gusmão (PSD)

Francisco Miranda Branco (Fretilin)

Francisco Jerónimo (Fretilin)

Francisco Gomes (ASDT)

Gervásio da Silva (Fretilin)

Manuel Tilman (KOTA)

Osório Florindo (Fretilin)

och de två medföljande tjänstemännen från parlamentet i Dili deltog i mötet liksom delegationens svenska tjänstemannavårdar och tolkar. Från kommittén hade

Hendrik Amahorseja

Ritva Jacobsson

Gudmund Jannisa

Thomas Johansson

Tommy Pollák

kommit.

Svensk-timoresiskt samarbete

Den svenska riksdagen och det östtimoresiska parlamentet har sedan flera år ett utvecklingsutbyte. Besöket var en del av detta. Östtimoreserna skulle inför sina 2007 stundande val, president och parlament, studera vårt riksdagsval. Parlamentsledamöterna informerades om valets organisation, riksrevisionen och åkte i smågrupper ut till flera städer för att titta på valkampanjen. De besökte vallokaler och såg hur rösträkningen gjordes. Vidare så träffade de också representanter för Sida.

Det nya läget

Kjell-Åke Nordqvist, som varit med och initierat samtal mellan olika timoresiska grupper samt fredsamtal och besökt Östtimor både i februari och augusti 2006, frågade om vad som hänt och hur vi ska förstå den stora skillnaden mellan läget i februari och augusti särskilt i förhållande till kommissionen för mottagning,

sanning och försoning samt parlamentets stabiliserande roll.

Francisco Miranda Branco (längst till vänster) från regeringspartiet Fretilin, som leder delegationen, svarade att det stämmer att parlamentet inte varit så aktivt i dessa frågor. Parlamentet har ju aldrig mött en sådan situation tidigare och processen var mycket snabb.

Också från kommitténs sida handlade frågorna om vad som hänt sedan kravallerna började i april, de har ju lett till premiärministerns avgång och att utländsk fredsbevarande trupp åter finns i landet.

Gudmund Jannisa, som 1997 skrev sin doktorsavhandling i sociologi om Östtimors historia, *The Crocodile's Tears - East Timor in the Making*, frågade om ungdomsgängen, som nu härjar i Dili. Hur ska vi tolka situationen?

Branco besvarade också denna fråga. Han gav en översikt över läget och hänvisade till Östtimors geopolitiska läge och konflikten om oljetillgångarna. Oroligheterna i april och maj har lett till en total förändring av läget. Oroligheterna var delvis konfrontationer mellan polis och militär. Trots den internationella fredsbevarande styrkan har våldet ökat och kastat landet nästan fem år bakåt i utveckling. Men det är inte etniska konflikter bakom våldet.

Ritva Jacobsson undrade hur läget är för barnen, går alla i skola och finns det kapacitet för högre utbildning, eventuellt genom samarbete med andra länder.

Tyvär presenterade sig inte de parlamentsledamöter som svarade, men jag fick intrycket att det kunde vara parlamentets utbildnings- och ungdomsutskotts ordförande, **troligen Antonio Cardoso Machado**, (längst höger på bilden ovan) som besvarade dessa frågor utförligt. Han började med att säga att kyrkans skolor är viktiga och att språkproblemet finns. Allmän skolplikt råder. Skolbudgeten är på 35 miljoner USD, som ju är Östtimors valuta. Det finns utbytesprogram främst med Portugal och Brasilien. Utbildning på högre

nivå finns i alla 13 distrikt med högskolelärare från bland annat Brasilien. Många unga timoreser studerar utomlands, bland annat drygt 400 medicinstudenter på Kuba. Man har för avsikt att göra skolan gratis och har nu pilotprojekt med gratis skola i tre distrikt. Och man har för avsikt att ge alla 300.000 elever i grundskolorna varm skolmat gratis.

Thomas Johansson, som också är aktiv i Lärarnas Riksförbund och i det initierat två hjälpprojekt i Östtimor: att bygga upp ett *Lärarnas hus* (som plundrats och förstörts under de senaste oroligheterna), och att förse alla skolor med vatten, påpekade att krisen ju är allvarlig. Han undrade om vanliga människor är inblandade i oroligheterna, om de är begränsade till Dili och hur läget i flyktinglägren är - har människorna återvänt till sina hem?

Manuel Tilman (längst till höger) besvarade frågan med att oroligheterna började bland de väpnade styrkorna med 600 missnöjda soldater, som protesterade mot förhållanden och vägrade lyda order (vilket vi ju rapporterat om). Det finns många motsättningar i landet, bland militären mellan veteraner och icke-veteraner, inom polisen mellan dem som var poliser redan under den indonesiska ockupationen och dem som blivit poliser senare, i befolkningen i allmänhet mellan dem som deltog i motståndskampen och övriga samt mellan olika delar av landet. Östtimor har allvarliga sociala problem och ungdomsproblem med stor arbetslöshet och fattigdom särskilt i inlandet och uppe i bergen.

Östtimoreserna gjorde ett litet avbrott i mötet för att träffa riksdagens talman Björn von Sydow (s).

Antonio Cardoso Machado kompletterade sitt tidigare svar med att säga att en kommission tillsattes för att utreda förhållandena i de väpnade styrkorna, men att dess arbete avbröts av krisen. Den kommer dock att presentera sitt resultat i november. Han fortsatte med att säga att internflyktingarna får mat från internationella hjälporganisationer och arbetsministeriet. Han sade vidare att den fredsbevarande styrkan är otillräcklig, men att det finns ett program för att återskapa och förnya polisen.

Francisco Miranda Branco kompletterade också

tidigare svar om skolan med att skolåret börjar just nu och att man räknar med att 70 % av eleverna kommer att gå i skola. Han sade också att krisen är begränsad till Dili, att 8 miljoner USD är avsatta för återuppbyggnad och repatriering av internflyktingar, liksom att det är kubanska läkare som ger läkarvård i flyktinglägren och att sex polisposter upprättats runt om Dili för att öka tryggheten.

Vi tackade den östtimoresiska delegationen för att den tagit sig tid att tala med oss och önskade dem ett fortsatt givande besök och en trevlig resa hem.

Religiös samverkan för fred och försoning

Under slutet av september besökte en interreligiös fredsdelegation från Östtimor Sverige och Norge.

Besöket var en del av ett fredsbyggande projekt sponsrat av Sveriges Missionsråd och drivet av Institutet för Liv och Fred samt Progressio tillsammans med de religiösa institutionerna på Östtimor. Delegationen bestod av fyra personer, två präster från den katolska kyrkan, en präst från den protestantiska kyrkan och en imam från det muslimska samfundet på Östtimor.

Bakgrund

Östtimor består till 95% av katoliker medan 4% är protestanter och mindre än 1% är muslimer. Sedan mer än ett år tillbaka har det funnits en vilja från de östtimoresiska religiösa institutionerna att bidra på ett aktivt och konkret sätt till Östtimors fortsatta försoningsprocess. Initiativet har även till viss del sitt ursprung i den östtimoresiska regeringen, som bett de religiösa institutionerna om hjälp i arbetet med försoningsprocessen.

I juni 2006 hölls därför en interreligiös konferens i Baucau med stöd från Liv och Fred samt Progressio. På konferensen möttes katoliker, protestanter och muslimer för att diskutera hur de olika religiösa organisationerna bäst kan bidra till freds- och försoningsprocessen. Ett förslag var skapandet av ett interreligiöst forum med uppdraget att arbeta för fred och försoning på Östtimor genom bland annat religiös dialog.

Lokal arbetsgrupp

För att kunna gå vidare tillsattes en lokal arbetsgrupp vars främsta uppgift är att etablera detta forum. En annan uppgift är att titta vidare på hur detta forum konkret kan arbeta med tre fokusområden: fred, rättvisa och skapelsens integritet, en områdesrubrik som innefattar genus- och miljöfrågor.

Det civila samhället är generellt svagt på Östtimor även om de religiösa institutionerna har ett starkt inflytande, speciellt den katolska kyrkan. För att öka detta forums kapacitet att agera bjöds därför arbetsgruppen in till Sverige och Norge på en studieresa som en del av Liv och Freds samt Progressios fredsprojekt på Östtimor. Vårdar i Skandinavien var Liv och Fred samt den

norska organisationen European Religious Leader's Council.

Mycket uppskattat

Studieresan, som blev mycket uppskattad av delegationen, innehöll en mängd möten med svenska och norska NGOs som alla har lång erfarenhet av fredsarbete och religiös dialog. Dessa möten erbjöd både delegationen och de olika skandinaviska organisationerna möjligheter att utbyta erfarenheter och kunskaper. Delegationen fick även träffa representanter för Sida, svenska UD, norska folketinget, norska UD samt den norska statssekreteraren och berätta både om den

nuvarande situationen i Östtimor och om sitt initiativ.

Detta uppskattades mycket av både den svenska och den norska regeringens representanter då det gav dem tillfälle att höra civilsamhällets version av den senaste tidens händelser på Östtimor. Arbetet fortsätter nu på Östtimor med fortsatt stöd från Institutet för Liv och Fred samt Progressio. Förhoppningen är att detta forum kommer att vara igång till nästa vår och kunna påbörja sin programverksamhet i april 2007.

*Text Tommy Pollák, Östtimorkommittén, och
Kristina Lundborg, praktikant på Institutet för Liv och
Fred*

Foto Hendrik Amahorseja

Lärarnas hus

Då de internationellt ansvariga från Stockholmsregionen och Gotland av Lärarförbundet samlades till den årliga Södertäljekonferensen den 22 och 23 september, var naturligtvis situationen i Östtimor den viktigaste frågan på dagordningen. Frågor om möjligheten att över huvud taget kunna fortsätta projektet så som läget för tillfället är kom naturligtvis upp. Vi gick igenom de rapporter vi fått och diskuterade sedan fritt i smågrupper. Vid redovisningen efteråt visade det sig att samtliga grupper var eniga om att vi borde fortsätta arbetet. Man överger inte en vän i nöd! Vi var rörande överens om att om de någon gång verkligen behövt hjälp och support, så var det nu.

Vi enades om att dra igång höstens insamlingskampanj samma dag som den internationella lärardagen, alltså den 5 oktober. Att på ett så konkret sätt kunna visa lite solidaritet dagen till ära, kändes inte fel. Konceptet är det vanliga, 5 kronor per medlem från alla de

deltagande lokalavdelningarna. Det tidigare planerade vattenprojektet får vänta ett tag. Nu gäller det att bygga upp och utrusta det nerbrända lärarhuset igen. Vår kampanjslogan blir således; "Vi byggde det och vi bygger upp det igen".

Budskapet är vidarebefordrat till Östtimor, "vi lämnar er inte".

Vi följer utvecklingen på Östtimor och då speciellt för våra kollegor i East Timor Teachers' Union (ETTU) med största intresse och även viss ängslan. Kommer de att orka resa sig, vilken ytterligare hjälp är nödvändig?

Vi hoppas innerligt att alla i ETTU med gemensamma krafter fortsätter det påbörjade arbetet.

Att i framtiden än en gång få träffas och hålla möte i Lärarnas hus kommer att bli mycket mycket speciellt.

Thomas Johansson

Kvinnor kräver sin rätt i Aceh

I dag har det gått nästan två år sedan den ödesdigra tsunamivågen svepte in över Aceh. Mer än 230 000 människor fick sätta livet till. Än idag lever minst lika många under mycket primitiva förhållanden i temporära baracker eller tält. Men ur kaoset som följde flodvågen följde även ett historiskt fredsavtal (Memorandum Of Understanding) mellan representanter för den indonesiska regeringen och självständighetsrörelsen GAM den 15 augusti 2005. I juli 2006 lade den indonesiska regeringen slutligen fram ett förslag på en ny lag för Aceh baserat på fredsavtalet.

Stor utmaning

Med en avväpnad självständighetsrörelse och tillbakadragna indonesiska trupper står acehneserna i dag tillsammans med internationella organisationer och den indonesiska regeringen inför en stor utmaning. Under december och januari kommer Aceh att hålla sina första

lokala val någonsin som en del av fredsavtalet och genom detta få möjligheten att driva och skapa ett demokratiskt Aceh som främjar den inhemska kulturen och historien.

Inför det val som nu ska äga rum och den förvandling av vapen till politik som kontinuerligt måste ske som en del av fredsprocessen är det av största vikt att omvärlden tar ansvar genom att stödja freds- och demokratiarbetet, speciellt då det gäller det civila samhället, politikens hjärta. Professor Olle Törnqvist behandlade ämnet i en tidigare artikel i Merdeka, i vilken han betonade vikten av att just kombinera uppbyggnadsarbetet i Aceh med ett gediget freds- och demokratistöd samt träning i politiskt arbete. Det är just detta menar Törnqvist, som kan ge Aceh den demokratiska grund som fredsavtalet kan vila på.

Kvinnornas roll

Liksom i de flesta andra delar av världen består Acehs befolkning huvudsakligen av kvinnor. I uppbyggandet av en deltagande demokrati måste vi försäkra oss om att denna del av befolkningen ges politiskt inflytande. Stora resurser måste läggas på utbildning och involvering av kvinnor i samhällsbygget och de politiska grupperingar som nu formas.

Med vikten av FN-resolution 1325 i åtanke gav UNIFEM Aceh under augusti månad ut en rapport om kvinnors involvering i fredsprocessen och det fredsarbete som nu kvarstår för att föra Aceh mot ett demokratiskt och hållbart samhälle. Man ställde frågorna till vilken nivå kvinnor var involverade och till vilken utsträckning kvinnors åsikter togs tillvara i freds-förhandlingarna och den nuvarande fredsprocessen. I rapporten fastslogs att kvinnor spelat en nästintill intetsägande roll i det fredsarbete som hittills bedrivits och att strukturerna som för närvarande skapas genom fredsavtalet måste ge samma utrymme och möjligheter för kvinnor som för män. Det behövs även ett stort politiskt kunnande bland den kvinnliga befolkningen för att kunna ta sig in på den politiska arenan och påverka sin situation. Kvinnor vill få ett politiskt inflytande, såväl inom fredsprocessen som politiken i allmänhet. Många kvinnor som intervjuats för rapporten uttryckte oro över att fredsavtalet kommer komma män till godo mer än kvinnor och att kvinnliga före detta kombattanter exempelvis inte kommer få ta del av de förmåner som förhandlats fram i freds-förhandlingarna.

Aktiv kvinnoorganisation

Det är viktigt att inte se detta problem som något isolerat för Aceh, speciellt inte som ett muslimskt samhälle som vi i väst gärna klandrar för kvinnoförtryck och diskriminering. Inte bara den indonesiska regeringen och GAM prioriterar män, utan även de internationella organisationerna på plats ger ett mycket torftigt utbud för att möjliggöra ett faktiskt kvinnligt inflytande i politiken.

En massrörelse av aktiva engagerade kvinnor har själva organiserat sig med hjälp av en mycket liten lokal budget för att få utbildning och träning i olika politiska system, demokratins grunder och hur man skapar ett politiskt parti, hur man röstar etc. Organisationen har tagit Aceh med storm och har i år samlat mer än ett-hundratusen kvinnor i olika demonstrationer över hela Aceh. Denna lokala kvinnoorganisation, LINA (*Liga Inong Aceh*) med Shadia Marhaban som ordförande, samarbetar med liknande rörelser i Sydafrika och Filippinerna och har på bara några månader lyckats utbilda mer än 200 kvinnor som i sin tur utbildar andra kvinnor i sina respektive städer och byar. I jakt på att få kapital för att fortsätta sitt arbete har dessa kvinnor kontaktat många av de hundratals internationella hjälporganisationerna på plats i Aceh för att uppnå ett större kunnande om politiska strukturer och faktiskt inflytande i maktens korridorer. Men de flesta erbjuder endast hjälp till kvinnor i form av så kallad *Livelihood training*, dvs. olika försörjningsmetoder. Att kunna försörja sig själv och sin familj är givetvis viktigt och ett stort steg

Kvinnodemonstrationer över hela Aceh mot den lag för Aceh som Indonesien antagit (loga) inför firandet av 1-årsdagen av MoUn.

speciellt för kvinnors självständighet, men vi måste också inse vikten av högre utbildning i hur samhället är uppbyggt och vilka vägar man kan gå för att påverka sin situation och samhället man lever i. Att arbeta med en faktisk och praktisk förbättring av kvinnors situation i samhället genom politisk utbildning och kräva plats i olika maktstrukturer är något som på sikt kommer kvinnor tillgodo även ekonomiskt.

Shadia Marhaban talar till demonstranterna vid en av demonstrationerna mot den lag för Aceh som Indonesien antagit (loga) inför firandet av 1-årsdagen av MoUn.

Acehs kvinnor behöver stöd

För att socialisera fredsavtalet och involvera kvinnor i samhällsstrukturer och stärka kvinnors delaktighet i fredsbygget måste omvärldens donatorer ta sitt ansvar och stödja det arbete som redan påbörjats. I FN:s resolution 1325 slås fast att avsaknaden av kvinnor vid freds-förhandlingar och fredsprocesser är ett globalt problem som alla länder måste arbeta med på olika nivåer. Att freds-förhandlingarna i Helsingfors tog så lite del av kvinnors erfarenheter och att kvinnor var representerade i så liten utsträckning, i synnerhet från den indonesiska regeringens sida, är ett tecken på hur

Shadia Marhaban talar med en representant för den europeiska övervakningsstyrkan AMM.

lång väg Indonesien fortfarande har att gå i sin genuspolitik och förverkligandet av en nation där män och kvinnor på lika villkor deltar i samhällets uppbyggnad. Förhoppningen hos mig är stor att Aceh med rätt hjälp kan uppnå så mycket mer i denna fråga. Viljan finns, var finns resurserna?

*Text Anna Tulin
Foto Yazid Alfata*

Positiv utveckling i Aceh

Möjligheterna till varaktig fred i Aceh förbättrades i juli tack vare att det indonesiska parlamentet antog en lag som i enlighet med fredsavtalet från augusti 2005 ger området omfattande autonomi. Aceh kommer att få stort ekonomiskt stöd från centralregeringen och få behålla 70% av intäkterna från olje- och naturgasutvinningen. Lokala politiska partier tillåts för första gången i Indonesien. Även om fredsavtalet möjliggör för den före detta befrielse rörelsen GAM att bilda ett politiskt parti, har medlemmar i stället anslutit sig till existerande partier. GAM håller nu på att omformas till ett politiskt parti men det är en besvärlig och utdragen process.

Ej problemfritt

Utvecklingen i Aceh är dock inte problemfri. Det råder missnöje angående vissa frågor, däribland att en utlovad människorättsdomstol inte kommer att få undersöka brott begångna under konflikten 1976-2005. Att återuppbyggnaden av området går sakta är en annan anledning till missnöje. Inom GAM råder oro huruvida regeringen verkligen kommer att följa autonomilagen.

Gabriel Jonsson

Merdeka & ÖsttimorInformation ges gemensamt ut av Föreningen ett Fritt Papua och Östtimorkommittén. Du kan prenumerera på kommande fyra nummer genom att sätta in prenumerationsavgiften 125 kronor på plusgirokonto 1 81 92-5 och ange *Prenumeration*, namn och adress på talongen.

Tidskriften skickas till föreningarnas medlemmar, prenumeranter, bidragsgivare samt media och beslutsfattare. Därför behöver de två föreningarna allt stöd de kan få till utgivningen. Ekonomiskt stöd kan Du ge genom att skicka ett bidrag till plusgirokonto 1 81 92-5 och ange *Merdeka* på talongen eller genom att sätta in en annons.

Vem mördade Munir?

Med plan 040906 från det indonesiska flygbolaget Garuda från Jakarta med destination Amsterdam flög människorättsaktivisten Munir Said Talib till Holland för att studera på universitetet i Utrecht. Han är mest känd under namnet Munir. För sitt arbete fick han olika utmärkelser som bl.a. det svenska världsberömda priset *Right Livelihood Award* (alternativa Nobelpriset) i Stockholm år 2000.

Mellan Jakarta och Amsterdam mellanlandade planet i Singapore. Några timmar efter att planet hade lämnat Singapore meddelade han i ett SMS till sin fru Suciwati att hans mat var förgiftad. Innan planet landade på Amsterdams flygplats var Munir redan död.

Arsenikförgiftad

Obduktionen av hans kropp gjordes av The Nederland's Forensic Institute i Amsterdam. Resultatet var att man hittade 460 mg osmält arsenik i Munirs mage. Det är beviset för att han blev arsenikförgiftad. Det sägs att redan 200 mg arsenik är livshotande för en människa.

Genom de indonesiska myndigheternas undersökning av Munirs död fann man piloten Pollycarpus Budihari Priyanto som inte var i tjänst, men befann sig på planet mellan Jakarta och Singapore. Pollycarpus

dömdes av domstolen i Jakarta till 14 års fängelse utan att man fick veta om det verkligen var han som förgiftade Munir eller vem det var som gav uppdraget till honom att mörda Munir.

Frun missnöjd med domen

Munirs fru Suciwati var inte nöjd med domen. Hon sade att 14 års fängelse inte är tillräckligt och försökte på olika sätt reda ut vad som verkligen hade hänt. Hon åkte till USA och mötte kongressledamöter och besökte också FN. Det sägs att USA kan skicka sin FBI-personal och att FN är berett att skicka anställda för att hjälpa de indonesiska polismyndigheterna att få klarhet i detta fall.

Från indonesiska myndigheter kom olika signaler om ovilja att ta itu med frågan. Vissa röster säger att man inte vill att utomstående ska blanda sig i landets inre angelägenheter. I mitten av oktober förklarade det indonesiska utrikesdepartementet att hittills hade inget undersökningsteam från FN:s kommission för mänskliga rättigheter besökt Indonesien för att undersöka Munirs död. Därför ser det ut som vi aldrig kommer att få veta vem som mördade Munir.

Hendrik Amahorseja

Hårda fängelsestraff för papuaner

I Jakarta hölls nyligen rättegångar mot 7 papuaner, Antonius Wamang, Agustinus Angaibak, Joni Kasamol, Julianus Deikme, prästen Ishak Onawame, Hardi Tsugumol, Esau Onawame och Jairus Kibak (Antonius Wamang Cs). De var åtalade för att vara medlemmar av separatistorganisationen OPM och ha deltagit i morderna på två amerikanska och en indonesisk medborgare år 2002. De två amerikanerna var lärare i en skola för barn till de anställda på gruvbolaget PT Freeport. Indonesen åkte i en bil när han blev beskjuten.

Rasdiskriminering

De åtalade sade att de hade fått information om att det skulle komma en poliskonvoj. De var då på en plats där det var omöjligt att träffa några som färdades med bil.

Dödsskotten måste ha kommit från ett annat håll, hävdas det. Papuanerna konstaterade att de hade blivit offer på grund av rasdiskriminering. Inte bara de indonesiska myndigheterna utan också amerikanska *Federal Bureau of Investigation* (FBI) deltog i undersökningen av morderna.

Efter att domstolsförhandlingar hade hållits i några omgångar, läste åklagaren den 13 oktober upp domarna för de 7 åtalade. Antonius Wamang fick 20 års fängelse medan Agustinus Angaibak och Yulianus Deikme fick 15 år vardera. Prästen Ishak Onawame, Hardi Tsugumol, Esau Onawame och Yairus Kivak fick alla 8 års fängelse.

Hendrik Amahorseja

Medlemsskap i Föreningen ett Fritt Papua och Östtimorkommittén är ett sätt att stödja människorna i Papua och Östtimor. Föreningarna arbetar för att sprida information om Papua och Östtimor och för att Sveriges stöd till Papua och Östtimor ska öka. Några artiklar i det här numret av Merdeka & ÖsttimorInformation redovisar en del av arbetet.

Sätt in Din medlemsavgift i Föreningen ett Fritt Papua, 150 kronor, på plusgirokonto 419 12 84-1 och i Östtimorkommittén, 200 kronor, på plusgirokonto 181 92-5 och ange *Medlemsskap*, namn och adress på talongen.

Självklart kan Du också ringa eller skriva till föreningarna, telefonnummer och adresser finns på sidan 2.

B

Porto betalt

Avsändare:
Östtimorkommittén
c/o Pollak
Wiboms väg 12
171 60 SOLNA

Kom ihåg att anmäla adressändring.

Inbjudan

till

öppet medlemsmöte

Hör Fredrik Sjöholm och Mats Lundahl, berätta om sitt besök i **Östtimor** i början av december, som de just kommit tillbaka från. De är båda verksamma vid Handelshögskolan i Stockholm och skrev i början av 2005 en rapport för Sida om ekonomin i Östtimor och ska nu skriva en ny.

Hör också Gabriel Jonsson, Östtimorkommitténs ordförande, tala om 10 år med fredspris - det är nu 10 år sedan biskop Carlos Belo och nuvarande premiärministern i Östtimor José Ramos-Horta gemensamt tilldelades Nobels fredspris.

Alla är **välkomna** till Östtimorkommitténs öppna medlemsmöte onsdagen den **13 december** mellan klockan **18** och **20** i Brygghuset på **Norrtullsgatan 12, rum 37** - "Flasksköljerskan", i **Stockholm**.

Du kan komma dit med tunnelbanan, station Odenplan.

Kontakta
ordföranden Gabriel Jonsson, 08-33 62 47,
eller
kassören Tommy Pollák, 08-27 24 27,
för mer information.